

«Виконати свій обов'язок перед собою і нацією»

До 100-ліття від дня народження Уласа Самчука *зроблю*

Обов'язок перед собою і нацією Улас Самчук вбачав у тому, щоб «залишити по собі слід у слові — і то у слові солідного вияву». Про це писав він у листі до Дмитра Нитченка 1 квітня 1976 року. Попереду ще було одинадцять років активного творчого життя, позаду — майже шістьдесят років вигнання з рідної землі, ув'язнення в польських, німецьких і угорських в'язницях, триразовий нелегальний перехід кордонів і війни, війни, війни... «Народився під час війни, виріс під час війни, зріс під час війни», — писав Улас Самчук 1 серпня 1945 р.

Улас Самчук визрівав рано — під час першої світової, яка розгорталася руйнівними хвилями на просторі Західної України, а народився в неспокійний, насичений революційним насильством і стихійними погромами поміщицьких садіб 1905 рік.

До переселення на хутір Лебедщина неподалік старовинного села Лебеді родина Самчуків жила в селі Дермань, де 20 лютого 1905 р. й народився Улас. Згодом батько з родиною виїхав на куплені у пана п'ять десятин. Там на власному хуторі й розпочав своє господарство мудрий і працьовитий Олексій Самчук. Здійснилася його мрія стати «трудовим хазяїном», як стали його два брати Ялисей і Парфен, бо на освіту годі було сподіватися.

Ледве сам скінчив «три групи» народної школи, але важка праця на землі вимагала повної самовіддачі. А мати Уласа взагалі була неписьменною. Якось здобулися на початкову освіту брати Уласа Василь і Федір, сестри Катерина і Василина — один лише Улас таки вихопився із усталеного ритму сільської людини, прикутої до землі необхідністю виживання. Його батькові важко давалася омріяна самостійність господарювання на власному хуторі, але велика сім'я, тривога за майбутнє своїх дітей, яких треба було наділити бодай кількома десятинами, змушувала Олексія Самчука шукати дешенної землі. Готовий був вирушати навіть у глибоку велику «родину» Росії, та пощастило придбати землю в Тилляві, куди й виїхали Самчуки зразу ж після Великодня з гірким смутком в душі. Дитинство Уласа Самчука пахнуло землею, змалечку п'янив його густий, холодний подих розораного чорнозему. Дух власної землі заворожував уяву його батька, і той готовий був іти на край світу, аби

Улас Самчук виповідає події власного життя, життя своєї родини — батька, матері, братів і сестер, дядьків і тіток, лише художньо оформляє свої почуття, свої переживання, свої враження і спогади про дитинство, рідних, друзів...

Події, зображені в романі «Волинь», розгортаються в конкретному географічному просторі. Це Волинське Полісся, а визначальний простір світовідчуття і побутування родини Довбенків — це Лебеді, Лебедщина, Дермань, Тилівка, Крем'янець...

Захоплює, з якою художньою майстерністю письменник виражає глибинні психологічні відтінки настроїв і внутрішніх станів свого героя Володьки Довбенка. Еволюція його ідейно-світоглядних переформувань здійснюється в романі завдяки розкриттю внутрішнього світу героя, його емоцій, поривань, почуттів. Так чутливо і переконливо зображувати контрастні психопочуття, бурхливі емоційні стани, так ефективно задіяти різні форми внутрішнього мовлення навряд чи вдалося б двадцятип'ятилітньому юнакові, якби він не мав перед собою, точніше, в собі, реального прототипа. По суті, це роман-хроніка, в якому головною ідейною домінуюючою є самоосмислення через розповідь — спомин із застосуванням засобів рефлексії, самоаналізу. Та головне, що художнє пізнання глибин внутрішнього життя персонажа здійснюється в реальному історичному просторі, ясна річ, художньо трансформованому, але особистісно пізаному, пережитому та образно відтвореному автором «Волині».

Розпочав Улас Самчук писати цей епічний твір зовсім молодим — уже в 1931 році перша книга трилогії «Куди тече ця річка» почала друкуватися

жень, навчання в початковій, звичайній церковно-парафіяльній школі в Тилівці, в Дерманській вищепочатковій школі до студювання наук в Українській мішаній приватній гімназії імені Івана Сошенка в Крем'яці. По суті, все, що пережив і пізнав Улас Самчук за 22 роки життя, відтворено в романі «Волинь» і відбувалося на доволі обмеженій території великої Волині — в Дермані, на хуторі Лебедщина, в Тилляві, Крем'яці. Особливу роль у формуванні світоглядних позицій майбутнього письменника зіграло навчання в Дерманській учительській семінарії, особливо відтоді, коли її очолив видавець і публіцист, громадський активіст Михайло Чернавський. Саме цей національно свідомий діяч, який обстоював інтереси Волині як сенатор у польському сеймі, а згодом став одним із активних діячів Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), програма якого базувалася на ідеології соборності й державності, українізував семінарію. Він вселяв у душі учнів почуття гордості за рідну землю, прищеплював любов до національної історії і заряджав енергією віри в незалежну Україну.

У романі «Волинь» епізоди з організацією та діяльністю кооперативу, культурно-освітнього та спортивного роботою не випадкові, бо УНДО об'єднувало навколо себе переважно більшість усіх громадських організацій Галичини і Волині.

У 1921-1925 рр. Улас Самчук навчався в гімназії імені Івана Сошенка, яку, правда, не встиг закінчити через мобілізацію до польського війська, саме в Крем'яці, який пульсував національно свідомими пориваннями до самоодійснення. І хоча Крем'янець був чи не повністю колонізованим містом, варшавська політика пацифікації не змогла опанувати цю приватну гімназію, викладацький склад якої зробив би честь будь-якому університетові.

Улас Самчук, навчаючись у цьому українському приватному навчальному закладі, одержав ґрунтовну базову освіту і головне, остаточно визначився зі своїм письменницьким покликанням. Правда, ще 19-річним юнаком він поривався потрапити до Києва в надії захити українським духом Скрипника і Хвильового, бо мав «нестерпне, безушичне, невідступне бажання писати. Бути письменником».

жертви здебільшого воював за незалежність держави, бо спротив у часно пульсував йонів.

Улас Самчук тиним. Хоча й судице не був відступпереможця». Платворити цей драматризм багаточислліттям, яке у фортитарних системрі і встановити всіх її вимірах.

Улас Самчук и видрукованою вті «Ост» — «Могортається в Укрдовжує художнірозів у наступній«Втеча від себе» зображує україннаціональної історпоривання українальної справедливексплуатувалисяпрямого підтарним структур

Українська люуникнути цього ния ідеологічними тем — нацистськоСРСР.

Через те вихіднального ареалука, а як історичнізадля поверненнянальній місці. Том Канади, а саме в

на п'ять десятків. Там на власному хуторі розпочав своє господарство мудрий і працьовитий Олексій Самчук. Здійснилася його мрія стати «трудовим хазяїном», як стали його два брати Ялисей і Парфен, бо на освіту годі було сподіватися. Ледве сам скінчив «три ґрупи» народної школи, але важка праця на землі вимагала повної самовіддачі. А мати Уласа взагалі була неписьменною. Якось здобулися на початкову освіту брати Уласа Василь і Федір, сестри Катерина і Василина — один лише Улас так виховані із усталеного ритму сільської людини, прикутої до землі необхідністю виживання. Його батькові важко давалася омрія самостійністю господарювання на власному хуторі, але велика сім'я, тривога за майбутнє своїх дітей, яких треба було наділити бодай кількома десятинами, змушувала Олексія Самчука шукати дешевішої землі. Готовий був вирушати навіть у глибоку великої «родини» Росії, та пощастило придбати землю в Гілявці, куди й виїхали Самчуки зразу ж після Великодня з гірким смутком в душі. Дитинство Уласа Самчука пахнуло землею, малечку п'янив його густий, холодний подих розораного чорнозему. Дух власної землі заворожував уяву його батька, і той готовий був йти на край світу, аби втішитися ширшим простором для хліборобської волі.

У романі Уласа Самчука «Волинь» цю нестерпну спрагу власної землі, що її не може вгамувати в рідних краях занурений у злидні волинський селянин, болісно переживає Матвій Довбенко: «Працой, працой, мов той каторжник, борися зі злиднями, ламай свої жосткі, а що з того маєш? І приходиць на думку Матвієві — чи не кинути все то та йти у світ шукати для себе іншого місця. Землі треба! Простору!»

Прочув Матвій, що десь там у Росії землі багато і вона дешева, то чого «тут тиснутись, як у горшку», чому не виїхати туди, не купити там земельки?

Але його дружина Настя нізашо не хоче полишати церкву, рідню, могили і волоктися кудись, мов шигани, світ за очі.

На щастя, трапилася на продаж земля у Гілявці, хоча і це переселення за п'ятдесят верст для його жінки Насті — також у чужу-чуженню.

Улас Самчук з особливою емоційною чутливістю передає її переживання. До сердечного болю нестерпно полишати й кожний кутік, кожне деревце, кожний кушук, неораний город, не бісну перед святом хату...

У цій трилогії проявився органічний дар Уласа Самчука вповідачі — дар оповідача, який в процесі «занурення» у вир особистих спогадів, вражень, переживань починає «нанизувати» на біографічний «стрижень» інший, правда, тематично, проблемно дотичний світ, народжений уявою письменника, дофантазований, доувялений. Йому в цій стихії оповіді приємно «кунатися», простір для сюжетного маневрування йому відкриває власна доля, адже все, що бачить, переживає, про що думає його головний герой Володько Довбенко, це бачив і переживав сам автор.

Захоплює, з якою художньою майстерністю письменник виражає глибинні психологічні відтінки настроїв і внутрішніх станів свого героя Володьки Довбенка. Еволюція його ідейно-світоглядних перетворень здійснюється в романі завдяки розкриттю внутрішнього світу героя, його емоцій, поривань, почуттів. Так чутливо і переконливо зображувати контрастні психочуття, бурливі емоційні стани, так ефективно застосовувати форми внутрішнього мовлення навряд чи діалоги б двадцятип'ятилітньому юнакові, якби він не мав перед собою, точніше, в собі, реального прототипа. По суті, це роман-хроніка, в якому головною ідейною домінуючою є самоосмислення через розповідь — спомин із застосуванням засобів рефлексії, самоаналізу. Та головне, що художнє пізнання глибини внутрішнього життя персонажа здійснюється в реальному історичному просторі, ясна річ, художньо трансформованому, але особистісно пізаному, пережитому та образно відтвореному автором «Волині».

Розпочав Улас Самчук писати цей епічний твір зовсім молодим — уже в 1931 році перша книга трилогії «Куди тече ця річка» почала друкуватися у львівському журналі «Дзвоні». Успіх був несподівано великим і головне — не згасав протягом усіх чотирьох років публікації нових розділів першого роману «Волині». Про молодого талановитого прозаїка багато говорять у Львові і Варшаві, багато пишуть і, як правило, зі ширим подивом та захопленням. На сторінках «Нової зорі», «Обрії», «Дзвону», «Перемогі» та інших журналів і газет з'являються статті й рецензії, в яких відзначається природний талант Уласа Самчука творити правдиву епічну історію долі західноукраїнського люду, вміння надавати реальним подіям і явищам «вищого смислу»; його висувають на чільне місце в тогочасній українській літературі й порівнюють із Кнутом Гамсуном та Раймонтом.

Львівське товариство письменників і журналістів ім. І. Франка присуджує Уласу Самчуку першу премію, «Волинь» перекладають польською мовою і друкують 1936 р. у Варшаві. В 1935 р. з'являється друком друга частина «Волині» — «Війна і революція», а в 1937-му — «Батько і син».

Багатох і читачів, і літературних критиків дивувало, як міг народитися у двадцятишестилітнього юнака такий образно багатий, проблемно синтетичний художній світ українського села із такими психологічно об'ємними характеристиками, таке емоційне чуття органічного самовираження персонажів через діалоги і рефлексію. Адже Улас Самчук не зміг здобути професійної, системної освіти. Безперечно, головну роль у становленні його як письменника відіграла самоосвіта. Читав Улас Самчук багато — від улюблених Шевченка і Лесі Українки, до А. Кашенка, Вальтера Скотта, Жюль Верна, Фенімора Купера, Майна Ріда, П'є де Мопассана, Кнута Гамсуна, Льва Толстого...

Варто перечитати трилогію «Волинь», щоб пізнати життєпис її автора — від перших дитячих вра-

жень і заряджав енергією віри в незалежну Україну.

У романі «Волинь» епізоди з організацією та діяльністю кооперативу, культурно-освітньою та спортивною роботою не випадкові, бо УНДО об'єднувало навколо себе переважну більшість усіх громадських організацій Галичини і Волині.

У 1921-1925 рр. Улас Самчук навчався в гімназії імені Івана Сошенки, яку, правда, не встиг закінчити через мобілізацію до польського війська, саме в Крем'янці, який пульсував національно свідомими пориваннями до самоздійснення. І хоча Крем'янець був чи не повністю колонізованим містом, варшавська політика пацифікації не змогла опанувати цю приватну гімназію, викладацький склад якої зробив би честь будь-якому університетові.

Улас Самчук, навчаючись у цьому українському приватному навчальному закладі, одержав ґрунтовну базову освіту і головне, остаточно визначився зі своїм письменницьким покликанням. Правда, ще 19-річним юнаком він поривався потрапити до Києва в надії захити українським духом Скрипника і Хвильового, бо мав «нестерпне, безупинне, невідступне бажання писати. Бути письменником».

Спроба нелегально перейти польсько-радянський кордон у 1924 році закінчилася тюремним ув'язненням, що й було детально відображено в романі «Волинь», а згодом — у книзі спогадів «На білому коні».

Далі — служба у польському війську, втеча до Німеччини, поселення з 1929 року по 1941 рік у Празі, де він студіював науки в Українському вільному університеті і де написав значимі свої твори довоєнного періоду. Серед його друзів і колег Є. Маланюк, Л. Мосендз, О. Ольжич, О. Теліга, О. Лятуринська, там успішний, енергійний письменник друкує великі прозові твори «Волинь», «Кулак», «Марія», збірку малої прози «Віднайденний рай». Події 1938-1939 рр. на Закарпатті спонукали його до поїздки як кореспондента в ці краї, а з початком війни гітлерівської Німеччини з Радянським Союзом письменник переїздить із Кракова до Львова, а незабаром переходить на окуповану німцями Україну. Побував у Києві, в Рівному, в рідному Дермані, редагує українську газету «Волинь», яку вже 23 березня 1942 року фашисти заборозили, а її редактора заарештували. Але якось чудом Уласу Самчуку вдалося вирватись через місяць із тюрми, і він переїздить до Німеччини. Врешті-решт Улас Самчук опиняється в таборах переміщених осіб (Ді-Пи), стає першим головою об'єднання українських письменників за кордоном (МУР — Мистецький український рух). У 1948 р. переїздить до Канади, стає одним із засновників об'єднання українських письменників «Слово» (1954 р., Нью-Йорк). Саме в Канаді він написав трилогію «Ост» та низку інших романів і повістей. Там письменник 9 липня 1987 року знайде свій останній притулок.

... Свою реалістичну повість «Марія», присвячену «матерям, що загинули голодною смертю на Ук-

«Ост» — «Морозів хутортається в Україні. У К доживує художньо дослід розів у наступних книгах «Втеча від себе» (1982). І зображує українській си національної історії, коли поривання української л альної справедливості експлуатувалися і оберта прямованого підкорення тарним структурам.

Українська людина в і уникнути цього неймовір ня ідеологічними механіс тем — нацистської Німеч СРСР.

Через те вихід українс нального ареалу трактує ка, а як історична необхід задля повернення і самос нальній місці. Тому Улас Канаді, а саме в процесі гою трилогії «Ост», нама ідеологічну полову («ма ротьба класів, визволенн татура пролетаріату...»), начальну мету ідеологіч ської людини. Ця мета й шисання «Волині»: нише будуючої людини, люди ціональною гідністю, лю

У трилогії «Ост» пиш ся до початку століття, с цю 1917 рік не випадков більшовицький перевор нив уявлення про істор ської цивілізації і започі мих раніше засобів і спо трилох і маніпулювання суспільними настроями.

Людина на ших крутиз будь-якою ціною, зокр ної землі, зберегти себе, ну гідність. Зберегти і ві кожна людська істота — еться ствердити себе в о Улас Самчук чи не найг політичного сенсу», заяв логії «Ост».

Певен, Улас Самчук д чістю до кінця днів свої торі предків і в просторі колосальна духовна гра біті національного обов письменника образно ві гізм відходу української планети Земля.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

Конати свій обов'язок

«Дід собою і нацією»

Ття від дня народження Уласа Самчука зроблю

«Дід собою і нацією Улас Самчук вбачав у тому, щоб бі слід у слові — і то у слові солідного вияву».
У листі до Дмитра Нитченка 1 квітня 1976 року.
«До одинадцять років активного творчого життя, шістьдесят років вигнання з рідної землі, ув'язненнімецьких і угорських в'язницях, триразовий нелекордонів і війни, війни, війни... «Народився під під час війни, зріс під час війни», — писав рпня 1945 р.

ано — під час першої сві-
дівними хвилями на
а народився в неспокій-
ним насильством і сти-
ницьких садіб 1905 рік.
Лебедщина неподалік
родина Самчуків жила в
о 1905 р. й народився
иною вибрався на купле-
м на власному хуторі й
о мудрий і працьовитий
дася його мрія стати
тали його два брати Яли-
годі було сподіватися.
«упи» народної школи,
магала повної самовід-
була неписьменною.
кову освіту брати Уласа
герина і Васильяна —
пився із усталеного рит-
утої до землі необхідне-
ови важко давалася омрі-
рювання на власному
нивога за майбутню своїх
длуги бодай кількома де-
ксія Самчука шукати де-
вирувати навіть у глибо-
поцестило придбати
нбралися Самчуки зразу
м смутком в душі. Ди-
хнуло землею, змалечку
ний подих розораного
лі заворожував узябу йо-
іти на край світа, зби-

Улас Самчук виповідає події власного життя, життя своєї родини — батька, матері, братів і сестер, дядьків і тіток, лише художньо оформлене свої почуття, свої переживання, свої враження і спогади про дитинство, рідних, друзів...

Події, зображені в романі «Волинь», розгортаються в конкретному географічному просторі. Це Волинське Поділля, а визначальний простір світо-відчуття і побутування родини Довбенків — це Лебеді, Лебедщина, Дермань, Тилівка, Крем'янець...

Захоплює, з якою художньою майстерністю письменник виражає глибинні психологічні відтінки настроїв і внутрішніх станів свого героя Володьки Довбенка. Еволюція його ідейно-світоглядних переформувань здійснюється в романі завдяки розкриттю внутрішнього світу героя, його емоцій, поривань, почуттів. Так чутливо і переконливо зображувати контрастні психовочуття, бурхливі емоційні стани, так ефективно застосовувати форми внутрішнього мовлення навряд чи вдалося б двадцятип'ятилітньому юнакові, якби він не мав перед собою, точніше, в собі, реального прототипа. По суті, це роман-хроніка, в якому головною ідейною домінуючою є самоосмислення через розповідь — спомин із застосуванням засобів рефлексії, самоаналізу. Та головне, що художнє пізнання глибини внутрішнього життя персонажа здійснюється в реальному історичному просторі, ясна річ, художньо трансформованому, але особистісно пізаному, пережитому та образно відтвореному автором «Волині».

Розпочав Улас Самчук писати цей епічний твір зовсім молодим — уже в 1931 році перша книга трилогії «Куди тече на річці», перша з трилогії

жень, навчання в початковій, звичайній церковно-парафіяльній школі в Тилівці, в Дерманській вищепочатковій школі до студіювання наук в Українській мішаній приватній гімназії імені Івана Сошенка в Крем'янці. По суті, все, що пережив і пізнав Улас Самчук за 22 роки життя, відтворено в романі «Волинь» і відбувалося на доволі обмеженій території великої Волині — в Дермані, на хуторі Лебедщина, в Тилівці, Крем'янці. Особливу роль у формуванні світоглядних позицій майбутнього письменника зіграло навчання в Дерманській учительській семінарії, особливо відтоді, коли її очолив видавець і публіцист, громадський активіст Михайло Чернавський. Саме цей національно свідомий діяч, який обстоював інтереси Волині як сенатор у польському сеймі, а згодом став одним із активних діячів Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО), програма якого базувалася на ідеології соборності й державності, українізував семінарію. Він вселяв у душі учнів почуття гордості за рідну землю, прищеплював любов до національної історії і заряджав енергією віри в незалежну Україну.

У романі «Волинь» епізоди з організацією та діяльністю кооперативу, культурно-освітнього та спортивного роботою не випадкові, бо УНДО об'єднувало навколо себе переважну більшість усіх громадських організацій Галичини і Волині.

У 1921-1925 рр. Улас Самчук навчався в гімназії імені Івана Сошенка, яку, правда, не встиг закінчити через мобілізацію до польського війська, саме в Крем'янці, який пульсував національно свідомими пориваннями до самоздійснення. І хоча Крем'янець був чи не повністю колонізованим містом, варшавська політика пацифікації не змогла опанувати цю приватну гімназію, викладацький склад якої зробив би честь будь-якому університетові.

Улас Самчук, навчаючись у цьому українському приватному навчальному закладі, одержав ґрунтовну базу освіти і головне, остаточно визначився зі своїм письменницьким покликанням. Правда, ще 19-річним юнаком він поривався потрапити до Києва в надії захити українським духом Скрипника і Хвильового, бо мав «нестерпне, безупинне, невідступне бажання писати. Бити письменником».

раїні в роках 1932-1933», він творив саме тоді, коли в Україні лютував штучний голод. Творить хроніку знищення роду і народу шляхом руйнації під впливом комуністичних ідеологем сім'ї, знищення селянина-власника, господаря через втрату мотивації праці, доцільності хліборобської діяльності. Перу мужнього письменника належить роман «Чого не гоїть огонь», у якому відтворена героїчна боротьба одного із загонів Української Повстанської Армії. До Уласа Самчука ніхто не порушував цієї теми, ніхто не відкривав ще гарячих сторінок самопожертви здебільшого безіменних, захованих за псевдо-вояків за незалежну Україну. Вони для письменника залишалися непереможним, нескорошим, бо спротив українського народу окупантам за часно пульсував у настроях і переживаннях мільйонів.

Улас Самчук також не відчував себе переможцем. Хоча й судилося йому полишити рідну землю, це не був відступ: «Я завжди у наступі з почуттям переможця». Письменник замірився образно відтворити цей драматичний рух української людини крізь багатовимірні випробування двадцятим століттям, яке у формі тоталітарних ідеологій і авторитарних систем прагнуло оволодіти силами історії і встановити владу над світом і над людиною у всіх її вимірах.

Улас Самчук прибув до Канади із завершеною і видрукованою в Німеччині першою книгою трилогії «Ост» — «Морозів хутір» (1948), для якого розгортається в Україні. У Канаді письменник продовжує художньо досліджувати долю родини Морозів у наступних книгах — «Темнота» (1957) і «Втеча від себе» (1982). В цій епічній трилогії він зображує український світ у драматичні періоди національної історії, коли несвідомі уявлення та поривання української людини до свободи і соціальної справедливості опановувалися ідеологіями, експлуатувалися і оберталися на знаряддя цілеспрямованого підкорення людини і народів тоталітарним структурам.

Українська людина в трилогії «Ост» намагається уникнути цього неймовірно жорстокого руйнування ідеологічними механізмами тоталітарних систем — нацистської Німеччини і комуністичного СРСР.

Через те вихід української людини за межі національного ареалу трактується не як втеча або поразка, а як історична необхідність самозбереження задля повернення і самоздійснення в своїй національній місії. Тому Улас Самчук перед відходом до Канади, а саме в процесі роботи над першою кни-

«Волонь»
літня 1976 року.
творчого життя,
ої землі, ув'язнен-
к, триразовий неле-
«Народився під
— писав

...аже події власного життя,
... батька, матері, братів і сес-
... художньо оформляє свої
... свої враження і спогади

... «Волонь», розгорта-
... географічному просторі. Це
... початковий простір світо-
... родини Довбенців — це Ле-
... мана, Тилівка, Крем'янець...
... художньою майстерністю
... глибокий психологічний відтін-
... стів свого героя Во-
... лонця його ідейно-світогляд-
... ності героя, його емоцій,
... світу героя, його емоцій,

... і творчо-художньо
... історично-географічного
... навіряд чи сталося б
... юнакові, якби він не мав
... в собі, реального прототипа,
... в якому головною ідей-
... оскільки через розповідь
... засобів рефлексії, само-
... художнє пізнання глибини
... персонажа здійснюється в ре-
... просторі, ясна річ, художньо
... особистісно пізнаюмо, не-
... відтвореному автором «Волі-

... чук писати цей епічний твір
... в 1931 році перша книга
... «Волонь» почала друкуватися
... «Давно». Успіх був неспо-
... ване — не згасав протягом усіх
... щі нових розділів першого
... молодого талановитого про-
... Львові і Варшаві, багато пи-
... щирим подивом та захоплен-
... сої зорі», «Обрив», «Дзво-
... ших журналів і газет з'явля-
... в, в яких відзначається при-
... Самчука творити правдиву
... кідноукраїнського народу,
... ням подія і явищам «вищо-
... вають на чільне місце в того-
... ратурі й порівнюють із Кну-
... нтом.

... письменників і журналіс-
... джує Уласу Самчуку першу
... складають польською мовою
... ршаві. В 1935 р. з'являється
... «Волоні» — «Війна і револю-
... тько і сні».

... літературних критиків диву-
... у двадцятишестилітнього
... агатий, проблемно синте-
... українського села із такими
... н характерами, таке емоцій-
... мовираження персонажів
... ію. Адже Улас Самчук не
... ної, системної освіти. Безпе-
... становленні його як пись-
... оствіта. Читав Улас Самчук
... Шевченка і Лесі Українки,
... Скотта, Жюль Верна, Фе-
... Ріда, П'є де Мопассана, Кну-
... ого...

... алогію «Волонь», щоб пізна-
... від перших дитячих вра-

... в Дерманській вищепочатковій школі до
... студювання наук в Українській мішаній
... приватній гімназії імені Івана Сошенка в Крем'я-
... щі. По суті, все, що пережив і пізнав Улас Самчук
... за 22 роки життя, відтворено в романі «Волонь» і
... відбувалося на доволі обмеженій території великої
... Волоні — в Дермані, на хуторі Лебедщина, в Ти-
... лівці, Крем'яниці. Особливу роль у формуванні сві-
... тоглядних позицій майбутнього письменника зіг-
... рало навчання в Дерманській учительській семіна-
... рії, особливо відтоді, коли її очолив видавець і пуб-
... ліцист, громадський активіст Михайло Чернав-
... ський. Саме цей національно свідомий діяч, який
... обстоював інтереси Волоні як сенатор у польсько-
... му сеймі, а згодом став одним із активних діячів
... Українського національно-демократичного об'єд-
... нання (УНДО), програма якого базувалася на ідео-
... логії соборності й державності, українизував семі-
... нарію. Він вселяв у душі учнів почуття гордості за
... рідну землю, прищеплював любов до національної
... історії і заряджав енергією віри в незалежну Украї-
... ну.

У романі «Волонь» епізоди з організацією та ді-
... кційністю кооперативу, культурно-освітньою та
... спортивною роботою не випадкові, бо УНДО
... об'єднувало навколо себе переважно більшість усіх
... громадських організацій Галичини і Волоні.

У 1921-1925 рр. Улас Самчук навчався в гімназії
... в Крем'яниці, а згодом у гімназії ім. Івана Сошенка
... в Крем'яниці, який пульсував національно свідомістю
... пориваннями до самоодійшення. І хоча Крем'я-
... нець був чи не повністю колонізованим містом,
... варшавська політика пацифікації не змогла опану-
... вати цю приватну гімназію, викладацький склад
... якої зробив би честь будь-якому університетові.

Улас Самчук, навчаючись у цьому українському
... приватному навчальному закладі, одержав ґрун-
... товну базу освіти і головне, остаточно визначив-
... ся зі своїм письменницьким покликанням. Правда,
... ще 19-річним юнаком він поривався потрапити до
... Києва в надії зайняти українським духом Скрипни-
... ка і Хвильового, бо мав «нестерпне, безупинне, не-
... відступне бажання писати. Бути письменником».

Спроба нелегально перейти польсько-радян-
... ський кордон у 1924 році закінчилася тюрмним
... ув'язненням, що й було детально відображено в ро-
... мані «Волонь», а згодом — у книзі спогадів «На бі-
... лому коні».

Далі — служба у польському війську, втеча до
... Німеччини, поселення з 1929 року по 1941 рік у
... Празі, де він студював науки в Українському віль-
... ному університеті і де написав значніші свої твори
... довоєнного періоду. Серед його друзів і колег Є.
... Малашок, Л. Мосендз, О. Ольжич, О. Теліга, О.
... Лятурицька, там успішній, енергійний письмен-
... ник друкує великі прозові твори «Волонь», «Ку-
... лак», «Марія», збірку малої прози «Віднайденний
... рай». Події 1938-1939 рр. на Закарпатті спонукали
... його до поїздки як кореспондента в ці краї, а з по-
... чатком війни гітлерівської Німеччини з Радян-
... ським Союзом письменник переїздить із Кракова
... до Львова, а незабаром переходить на окуповану
... німцями Україну. Побував у Києві, в Рівному, в
... рідному Дермані, редагує українську газету «Во-
... лонь», яку вже 23 березня 1942 року фашисти за-
... боронили, а її редактора заарештували. Але яки-
... мось чудом Уласу Самчуку вдалося вирватися че-
... рез місяць із тюрми, і він переїздить до Німеччини.
... Врешті-решт Улас Самчук опиняється в таборах
... переміщених осіб (Ді-Пі), стає першим головою
... об'єднання українських письменників за кордоном
... (МУР — Мистецький український рух). У 1948 р.
... переїздить до Канади, стає одним із засновників
... об'єднання українських письменників «Слово»
... (1954 р., Нью-Йорк). Саме в Канаді він написав
... трилогію «Ост» та низку інших романів і повістей.
... Там письменник 9 липня 1987 року знайде свій ос-
... татній притулок.

... Свою реалістичну повість «Марія», присвяче-
... ну «матерям, що загинули голодною смертю на Ук-

... ми, ніхто не відкривав ше-
... тарячих сторінок самопо-
... жертви здебільшого безіменних, захованих за псе-
... до вояків за незалежну Україну. Вони для пись-
... менника залишалися непереможними, нескорени-
... ми, бо еспротив українського народу окупантам за-
... часно пульсував у настроях і переживаннях міль-
... йонів.

Улас Самчук також не відчував себе переможе-
... ним. Хоча й судилося йому полишити рідну землю,
... це не був відступ: «Я завжди у наступі з почуттям
... переможця». Письменник замирився образно від-
... творити цей драматичний рух української людини
... кризь багатовимірні випробування двадцятим сто-
... лттям, яке у формі тоталітарних ідеологій і авто-
... ритарних систем прагнуло оволодіти силами історії
... і встановити владу над світом і над людиною у
... всіх її вимірах.

Улас Самчук прибув до Канади із завершеною і
... видрукуваною в Німеччині першою книгою трило-
... гії «Ост» — «Морозів хутір» (1948), дія якого роз-
... гортається в Україні. У Канаді письменник про-
... довжує художньо досліджувати долю родини Мо-
... розів у наступних книгах — «Темнота» (1957) і
... «Втеча від себе» (1982). В цій епічній трилогії він
... зображує український світ у драматичні періоди
... національної історії, коли несвідомі уявлення та
... поривання української людини до свободи і соці-
... альної справедливості опановувалися ідеологіями,
... експлуатувалися і оберталися на знаряддя цілес-
... прямиюваного підкорення людини і народів тоталі-
... тарним структурам.

Українська людина в трилогії «Ост» намагається
... уникнути цього неймовірно жорстокого руйнуван-
... ня ідеологічними механізмами тоталітарних сис-
... тем — нацистської Німеччини і комуністичного
... СРСР.

Через те вихід української людини за межі націо-
... нального ареалу трактується не як втеча або поразка,
... а як історична необхідність самозбереження
... задля повернення і самоодійшення в своїй націо-
... нальній місії. Тому Улас Самчук перед відходом до
... Канади, а саме в процесі роботи над першою кни-
... гою трилогії «Ост», намагається осмислити всю ту
... ідеологічну похову («матеріалізм, діялектика, бо-
... ротьба класів, визволення робітничого люду, дик-
... татура пролетаріату...»), аби пізнати кінцеву, виз-
... начальну мету ідеологічного уярмлення україн-
... ської людини. Ця мета йому відома ще з часів на-
... писання «Волоні»: нищення і знищення трудової,
... будуючої людини, людини-власника, людини з на-
... ціональною гідністю, людини-господаря.

У трилогії «Ост» письменник також повертається
... до початку століття, обираючи за стартову пози-
... цію 1917 рік не випадково, бо усвідомив, що той
... більшовицький переворот у Росії кардинально змі-
... нив уявлення про історичну перспективу європе-
... ської цивілізації і започаткував створення не відомі-
... мих раніше засобів і способів тоталітарного кон-
... тролю і маніпулювання суспільною свідомістю,
... суспільними настроями.

Людина на цих крутих виражах історії прагне
... будь-якою ціною, зокрема і завдяки відходу з рід-
... ної землі, зберегти себе, свою людську і національ-
... ну гідність. Зберегти і відтворити «у епосі, коли
... кожна людська істота — біла, чорна, жовта, намага-
... ється ствердити себе в оригіналі» — так визначає
... Улас Самчук чи не найголовнішу «проблему гео-
... політичного сенсу», заявлену в першій книзі три-
... логії «Ост».

Певен, Улас Самчук думками, почуттями, твор-
... чістю до кінця днів своїх земних залишався в про-
... сторі предків і в просторі української мови, бо ця
... колосальна духовна гравітація тримала його на орбі-
... біт національного обов'язку, який зобов'язував
... письменника образно відтворити драматизм і тра-
... гізм відходу української людини на інші простори
... планети Земля.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ

17. 2005 19 лютого.